

FRED – TERROR – KRIG

Besættelsestidens Historie I

Danmark i 30. erne

9. ende april 1940

Udgangspunkt?

Modstandsmanden „Lille Johns“
erfaringer og holdninger

FRED – TERROR – KRIG

Besættelsestidens Historie I;

Danmark i 30. erne til 9. ende April 1940

Copyright © 2007: Redaktion, produktion og layout: Aage Staffe

ISBN: 87-989919-1-4

Af samme forfatter:

En Smededreng går til modstand;

Åndssvag? tilladt? Hvordan?

Handicappet - Bangladesh;

Livet i Danmark I 1860 – 1940.

Livet i Danmark II 1940 – 1944.

Livet i Danmark III 1943 – 1945.

Isvintre; Før og Nu;

Vagabond i Europas Ruiner;

Tema 1: Tyskland – Europa 1914–33–39

Tema 2: Besættelsestidens historie I.

Tema 3: Besættelsestidens historie II. 1940–42

Tema 4: Besættelsestidens historie III. 1943–44

Tema 5: Besættelsestidens historie IV. 1944–45

Tema 6: Besættelsestidens historie V. Krigens sidste dage.

Tema 7: Besættelsestidens historie VI. Krigen efter krigen.

Tema 8: Gentager historien sig? Fred og sikkerhed.

Tema 9: Civil Ulydighed; Ikke-Vold;

Forlaget BOgPARTisanen er ophørt.

Forlaget Ådalen udgiver bøgerne for fremtiden.

Bøgerne kan du låne på biblioteker - købe i boghandel eller ved forlaget Ådalen.

På de følgende sider findes bøgerne som PDF filer.

Al henvendelse vedr. køb af bøger til

Forlaget Ådalen

Forfatter Aage Staffe

Præstemarksvej 9, 4040 Jyllinge

tlf: 46 73 17 24 E: mail: bogpartisanen@aage-staffe.dk

Forfatterens hjemmesider:

www.aage-staffe.dk

medforfatter til www.befrielsen.dk

Kopiering fra denne bog er kun tilladt i undervisningsøjemed og med kildehenvisning.

For enkelte illustrationer har det været umuligt at finde frem til den rette ophavsretsindehaver. Såfremt vi på denne måde har krænket ophavsretten, er det sket ufrivilligt og utilsigtet.

Retsmæssige krav vil selvfølgelig blive honoreret, som havde vi indhentet tilladelse i forvejen. Billeder og illustrationer er stillet til rådighed af Frihedsmuseet, Københavns Bymuseum, Arbejderbevægelsens Billedarkiv (ABA), Brande Museum, Fredsakademiet, Tidsskriftet Håndslag, Arbeitermuseum Berlin.

Bogen omfatter desuden private fotos samt illustrationer fra bøger og blade udkommet illegalt under den tyske besættelse.

Printed in Denmark 2007.

All rights reserved.

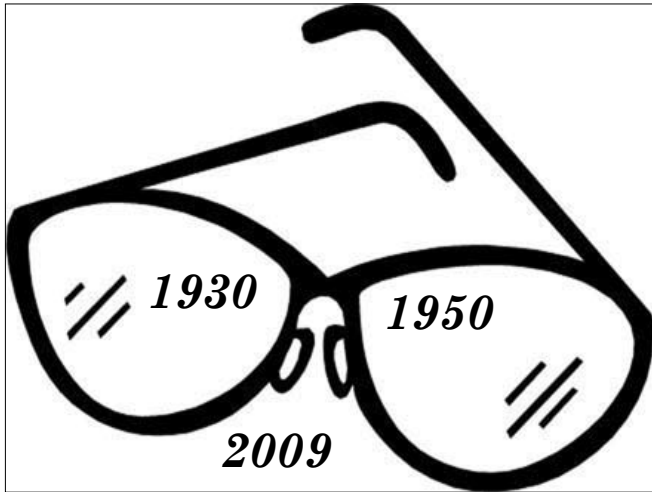
Indhold

Husk – Tænk lige på	6	På rekognoscering	35
Forord: En tanke – en messe værd?	9	Kapitel 2	37
Kapitel 1	11	Feriedreng –1934	37
Begrebsforklaring – ultrakort og generelt	11	Fra stenbro til ferie på landet –	37
Inflation	11	Nogle brikker falder på plads	42
Deflation	11	Strejke	46
Løsningsmodeller dengang og nu	12	Tilbage i tid – 1937 ferielov	48
Den liberalistiske:	12	Kapitel 3	51
Konjunkturer – udbud og efterspørgsel	12	Samarbejde med tyskerne	51
Politiske løsningsmodeller i vore dage	13	Hvad var dog sket?	52
Politiske løsningsmodeller trediverne	13	Emigranter – flygtninge:	53
Beskyttelsestold – devaluering	13	Danske Domstole	54
Tyskerne betalte aldrig en krone	16	Hvordan blev flygtningen modtaget?	55
Arbejdsløshed betød en anden far	18	Kidnapning og udlevering	56
Støberiarbejder	19	Et par lyspunkter	57
Isvinter betød sygdom	23	Pöttsch sagen	58
Med far på socialkontoret	24	Civil ulydighed	60
Sygekasselægen; hurtigkarl	24	Et kig ind i en arbejderfamilies stue	63
Natlægen kommer	25	Willi Boller	64
Feriedreng på et værtshus	25	Hvad var sket?	66
Boldspil i gården er forbudt	27	Hvad skete med Willi i 1943?	67
Vore lege	27	Rejseliv i det krigshærgede Europa	69
Hakkeorden – slagsmål i skolegården	31	Hvordan løste vi problemerne?	69
På æbleskud	32		
Mod boligspekulation	34		

Indhold

Kapitel 4	71	Kapitel 6	115
Demokratierne er skræmte	71	Aftalt spil?	115
De kryber for den rå magt	71	Rostock Myten?	115
Vi viger for overmagten	71	Den simpleste forklaring?	115
Fred i vor tid	72	Danmarks kampløse besættelse	116
Stapo Kiel, nov. 1938	72	Tysk anvendt psykologi på topplan	132
Europa før krigens udbrud	73	Danske reaktioner og følelser	132
En konvention mellem stormagter	74	Stikordsregister	136–138
Isvinteren 1939 – 1940	76	Personregister	139–145
Forklaring til tabel:	78	Steder–organisationer–ordforklaring	146–151
Nordsøens våde grav	78	Litteraturliste	152–153
Meddelagtige i mord	80		
Februar 1940; På skøjter til Sverige	81		
Nazismen smitter også i skolen	87		
Anti-terrorkorpset	90		
Lydighedsnægtelse	91		
En drengs vurderinger	94		
Kapitel 5	95		
9. april 1940			
Danmarkshistoriens største og mest beskidte forræderi?	95		
Forræderi? Uduelighed?	96		
Kvalitativ vurdering af Lovgrundlag	96		
Danmark og i udlandet.	102		
Danmarks eftermæle	104		
Infiltration – samarbejdsvillighed?	111		

Husk – Tænk lige på

Temabøgerne skal læses med to par briller.

Drengens:

For at belyse baggrunden for besættelsestidens hændelser.

Den gamle mands:

Hvis synspunkter – erfaringer og holdninger er præget af, at han kan se i bagklogskabens bakspejl.

Det kunne drengen ikke, han måtte stole på sin egen personlige opfattelse af ret og vrang, handle derefter og tage øretæverne i den rækkefølge, de indfandt sig.

Dette er mit forsøg på at gøre dig bedre i stand til at forstå, hvorfor han og andre unge gik til modstand mod en knusende overmagt; hans muligheder og dermed modstandskampens forløb.

Personlige data:

Aage Staffe, født 1925. Begge forældre var politisk aktive – og hjalp tyske flygtninge før og under krigen.

Aage gik ud af skolen i 1942 og kom i smedelære. Levede siden illegalt og i 540 dage og nætter er han beredt til at tage sit liv. Han vil ikke arresteres levende og tæves ihjel af de tyske bødler.

Og hvorfor så det? Naturligvis var han bange for tortur, naturligvis var han bange for at blive henrettet, men den største angst var, at han skulle bukke under og røbe kammerater og venner, som havde hjulpet ham.

Den spaniensfrivillige Aage Nielsen kunne ikke stå for mosten, hvordan skulle lille jeg så kunne?

Kammeraters skæbne var for skræmmende.

To slags angst

Ikke angsten for den hurtige død

uden tid til at mindes og glædes

uden tid til at takke de mange, du stolede på

men angsten for den langsomme død

med tid til at pines og græmmes

med tid til at røbe de mange, der stolede på dig

Helmuth Barner - 1992

Efter befrielsen kan han blive løjtnant i det kongelige danske krigsvæsen – hyren er rene underbukser, rene sokker, kost, logi og 800 kr. pr. måned.

Igen går han i smedelære til 10 kr. pr. uge for 48 timers surt, beskidt arbejde. I en periode er han husvild, logierne er fiskerbåde, parker og husassistenter, der bliver scoret på baller. Lommepege får han ved at fange vilde katte og skære gamle konservesdåser op i aften- og nattetimer.

I tre år vagabonderer han. Han er i Prag under det kommunistiske kup i 1948 og melder sig derefter ud af DKP.

Bliver lærer og senere skoleleder indenfor Åndssvageforsorgen.

Erklæres 55 år gammel invalid,

men arbejder i kortere perioder ulønnet med handicappede i ulande.

Fejrede guldbryllup i 1999.

Fejrede diamantbryllup i 2009.

Aage Staffe

Besættelsestidens Historie I

Velkommen! Var rejsen anstrengende?

Venner mødes! Igen?

Hvornår mistede vi vor frihed?

Hvordan mistede vi den?

Bød Danmark nazisterne velkommen?

Var Danmark et tilbud? Et offer?

Eller bare uheldige tilfældigheder?

Forord: En tanke – en messe værd?

Første Verdenskrig var stormagternes krig om magt, dvs. kapitalisternes krig. Anden Verdenskrig blev også en kamp på liv og død om holdninger – den var en evindelig konfrontation mellem ret og uret – mellem diktatur – undertrykkelse på den ene side og demokratiet på godt og ondt på den anden.

Krigen og modstandskampen

I Danmark blev et ungdomsoprør mod det etablerede samfund, hvis politiske paver i deres mere end vellykkede modspil i form af samarbejde med nazisterne og senere, da vi fik fred, og der ingen fare var, krænkede enhver form for retsfølelse i et retsopgør.

Dette ville i dag blive erklæret for værende i strid med de simpleste menneskerettighedskonventioner. Derved bevarede de deres magt, deres rigdomme, og vort demokrati fortsatte i samme skure efter krigen. Modstandskampen blev mere end en krig mod en besættelsesmagt, den blev en indbyrdes krig, en borgerkrig ført tilsyneladende og oftest uden våben – ganske vist – men den blev også en klassekamp.

Umiddelbart før kapitulationen drøftede vi, nogle sabotører, vor fremtid i en snarlig fredstid, hvis vi overlevede krigens vanvid. Ganske unge – jeg var 19 år – var vi helt og aldeles blottet for illusioner, vi forventede at blive spærret inde for terrorisme.

Så galt gik det dog trods alt ikke, men jeg mistede med efterkrigstidens rænkespil enhver form for tro og håb for denne verden.

Hvad kæmpede vi for? Demokrati – fred – frihed. Fik vi det?

Jeg troede dengang på, at jeg ved at gå ind i krigshandlinger, som jeg afskyede, kunne bidrage til en forkortelse af krigen og dermed spare liv og ødelæggelser.

Jeg troede dengang på, som man gjorde efter Første Verdenskrig, at krigens vanvid i sig selv ville være overbevisende nok til at forhindre nye krige – nye overgreb – nye folkemord, men jeg tog fejl.

Derfor henvender jeg mig til dig.

Overgrebene fortsatte – efterkrigstiden har kostet flere ofre end de to verdenskrige tilsammen.

I fredens første dage jagtede vi krigsforbrydere. På lazaretter lå hundreder af klagende unge, uden smertestillende midler, blot med gennemvædet lokumpapir viklet omkring betændte sår efter amputationer, der var foretaget uden bedøvelse.

Min afsky og væmmelse ved krig blev grænseløs. Disse temaer er mit sidste fortvivlede forsøg på at råbe vagt i gevær.

Hvis ingen protesterer og aktionerer, vil galskaben fortsætte.

Mit stille håb og mit formål er, at du erkender, at også du er noget – du og dine beslutninger har betydning ikke kun for dig selv – men også for dine medmennesker.

Finder du ikke frem til dine personlige holdninger – træffer du også et valg – det ingenting at gøre – hvis du bare vælger at sive med strømmen – er også et valg, der som dine andre valg har indflydelse på din egen personlige tilværelse – på din livskvalitet – om du kan se dig selv i spejlet.

Placerer du dig i DET TAVSE FLERTAL er du til fare for demokratiet.

Vold avler Vold. Krig er en forbrydelse.

Krige har kun tabere.

Virkeligheden udtrykte medlem af Frihedsrådet,

professor Mogens Fog:

„Heltene“, de sked sig ihjel i koncentrationslejrene

Besættelsestidens historie I

Danmark i 1930. erne

Begrebsforklaring – ultrakort og generelt

I det følgende bruges begreber, som måske ikke umiddelbart er selvfølgelige for dig i dag. Derfor forsøger jeg i en forenklet form at forklare, hvad og hvorfor man gjorde som man gjorde, men først og fremmest de mere eller mindre tilslørede – skjulte virkninger, de havde på almindelige små menneskers dagligdag – ikke mindst på mig som barn.

Inflation

Tyskland blev efter Første Verdenskrig kastet ud i inflation. Pengenes værdi skiftede time for time. Arbejdere fik i en periode deres løn udbetalt flere gange om dagen. Grunden hertil var den simple, at priserne steg så hurtigt, at arbejderen om formiddagen var i stand til at købe brød, for timer senere at måtte konstatere, at det selv samme beløb kun rakte til nogle få krummer.

Karakteristisk for inflation er skyhøje, svimlende priser og at pengenes værdi er lig nul. Jeg har andet steds nævnt, at det var billigere at tapetsere med tyske marksedler end med tapet.

Pengesedler var billigere end tapet

Deflation

Er præget af overproduktion, et væld af varer tilbydes forbrugerne, men disse har ingen købekraft – penge, som regel på grund af arbejdsløshed.

Folk i faste selv dårligt lønnede stillinger nyder godt af deflationen og kan leve et liv i luksus. Derfor var det eftertragtet at blive offentligt ansat, der var tryghed i ansættelsen og gerne en eller anden pensionsordning. Derfor blev unge anbefalet at søge den evige hvile indenfor bureaukratiet.

Deflation bekæmpes af regeringer med nedsættelse af renten. Forbrugernes købekraft stimuleres ved at de fristes til at købe på afbetaling. Da børsen i Wall – Street i New York kollapsede i 1929 blev den ganske Verden og især Europa kastet ud i et kaos, der medførte økonomisk og politisk uro, som hovedsagelig ramte landbrug og industri.

Løsningsmodeller dengang og nu

Planøkonomi:

Blev gennemført i kommunistisk dominerede lande, eksempelvis Sovjet med sine fem års planer. Der er store meningsforskelle om disse planers nyttevirkning til gavn for den store brede befolkning, men uden disse planer havde sovjetstyret næppe kunnet forvandle et feudalt bondesamfund til en moderne industristat på rekordtid.

Hitler gennemførte sidst i trediverne en fireårs plan, hvis formål var oprustning og forberedelse af Anden Verdenskrig.

Planen blev gennemført til punkt og prikke, men med uhyggelige følger for Europas befolkninger.

Den liberalistiske:

Udgangspunktet her er en tyrkertro på, at udbud og efterspørgsel reguleres helt og fuldt af den frie konkurrence. En vurdering af de frie markedskræfters virkninger – heldige og uheldige på borgerens dagligdag modsiges af de mange monopoler, de mange underhånds-aftaler, der gang på gang afsløres.

Konjunkturer – udbud og efterspørgsel

Oprustning – krigsforberedelser har virkninger.

Hitler er blevet skamrost for at få hjulene i gang i hele det tyske erhvervsliv, men sandheden er, at det skete for lånte penge.

Han gældsatte Tyskland for militært isenkram, og den tyske arbejders realløn faldt i samme periode drastisk.

Tyskernes velstand var som meget andet en sminket, propagandistisk sandhed med modifikationer. Politikere vil, når arbejdsløsheden daler, uden at rødme hævde, at fremskridtene er et resultat af deres uselviske indsats, for næsten i samme åndedræt, når udviklingen går den modsatte vej undskyldende at give udviklingen på verdensplan skylden for den rådende nød og elendighed.

Politiske løsningsmodeller i vore dage

I vore dage har vi Frihandelsaftaler, præget af blokke, som igen er knyttet til og afhængige af gensidige militære bistandspagter. Verdensbanken er et ganske godt udtryk for nogle af disse bestræbelser.

Der er således i dag tale om en international forståelse for at have en vis orden på verdensplan. Internationale aftaler er derfor et uomgængeligt krav.

Politiske løsningsmodeller fra trediverne

Handelsaftaler – byttehandel

Karakteristisk for perioden er, at de forskellige nationer sendte handelsdelegationer ud og traf aftaler om udveksling af tjenester – varer. Baggrunden var: Selvforsyningspolitik.

Af flere årsager steg de forskellige nationers gæld, et begreb som handelsunderskud, underskud på valutabalancen opstod.

Kort fortalt bestræbte alle nationer sig på at købe mindst muligt udenlands og i stedet selv fremstille varerne til en højere kostpris, ofte med statstilskud.

Byttehandel – selvforsyning – valutabalance

Beskyttelsestold – devaluering

Ved at pålægge importvarer afgifter, told, søgte man at beskytte sit landbrug og sin beskæftigelse. Et godt eksempel er Danmarks landbrugseksport til England.

For at beskytte sine dominions, især mejeriproduktionen i New Zealand, indførte England beskyttelsestold. Denne told, som blev lagt på danske varer bevirkede, at vor pris i England blev højere end den New Zealandske. Derfor kunne danske varer ikke sælges – en udvej var, at sætte vore priser ned og sælge med tab – **dumping** kaldes det.

For at komme igennem denne toldmur valgte den danske regering at devaluere dvs. nedsætte kronens værdi i forhold til andre valutaer. Virkningen heraf blev, at alle danske eksportvarer blev solgt til lavere priser i udlandet, og at den danske arbejders realløn faldt. Landbrugsvarer blev solgt billigere i England end i danske forretninger, hvilket i høj grad øgede arbejderne uvilje mod bønderne.

1930. erne er således præget af krise i landbrug og massearbejdsløshed, med deraf følgende uro og kaos. Et politisk forlig sluttedes mellem Venstre og regeringspartierne, Socialdemokratiet og Radikale Venstre. Da det blev sluttet i statsminister Staunings hjem i Kanslergade, fik det benævnelsen Kanslergadeforliget.

Forligets hovedpunkter blev forbud mod arbejdskampe i et år, sænkning af kronen fra 18,16 til 22,50 krone pr. engelsk £ med deraf følgende prisstigninger i Danmark, især for landbrugsvarer.

Skattelettelser og henstand for landbrugere samt vinterhjælp til arbejdsløse blev et plaster på såret. I disse år måtte mange mindre landmænd, især husmænd, gå fra hus og hjem.

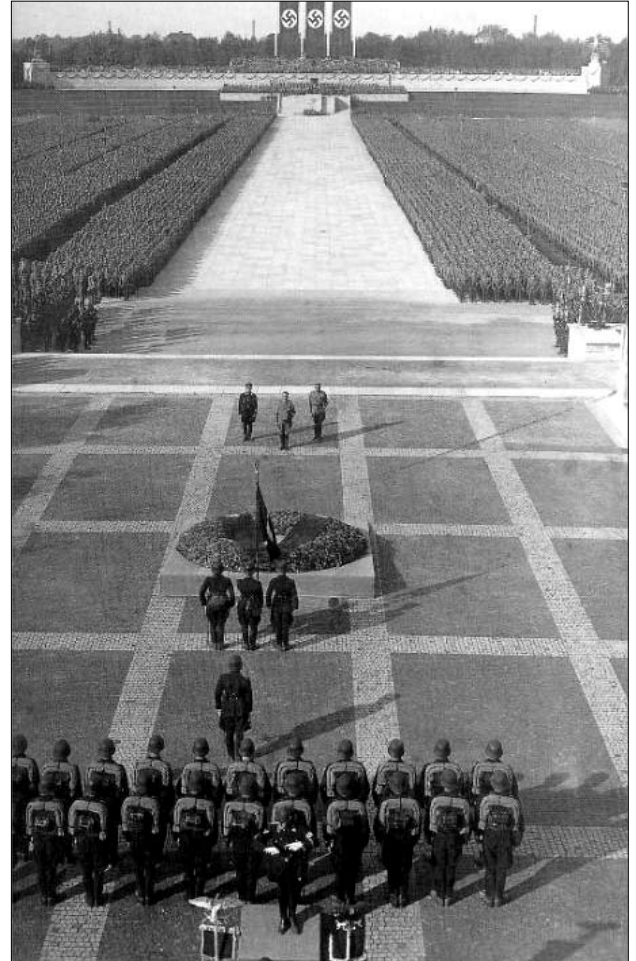
Når de ikke kunne betale deres gæld, var der kun tvangsauktion tilbage. Landbrugere dannede organisationen LS, Landbrugernes Sammenslutning, denne fik især tilslutning i det mørke Jylland.

Efterhånden som nazisterne får mere og mere magt, og den tyske rustningsindustri kører for fulde omdrejninger, stiger landbrugseksporten til Tyskland.

Ud over at devaluere kronen til en helt urealistisk pris, som dermed ramte eksporten af andre danske varer (industriens) udstedte man svinekort og smørkort.

Disse kort var en kontant betaling (støtte) og gavned mest de store gårdmænd, hvorfor man i de næste år kunne se gårdmænd med høj cigarføring køre rundt i splinternye biler. Bilen blev på dette tidspunkt opfattet som den store og helt vilde luksus, hvorfor det vakte megen vrede i arbejderkredse, disse biler blev derfor af arbejderne kaldt for smørforder.

Parteitag i Nürnberg. De nazistiske masseoptog var fantastisk godt organiserede og imponerede svage sjæle med hang til militarisme. Kun få kunne se det latterlige i en march med spader eller se det som en provokation mod mennesker, der ønsker fred.

Her kan du se kanonføde i fuld feltmæssig udrustning. Når kanoner og panservogne osede forbi i gaderne, forbandt kun få skuespillet med medaljens bagside: Ruiner – død – lemlæstelse – sult.

Da de tyske tropper under besættelsen tromler Europas lande ned for føde, stiger eksporten til Nazityskland til uanede højder og sikrer dermed dansk landbrugs indtjening, ganske vist på danske skatteborgeres bekostning.

Det tyske marked var populært, da man her ukritisk aftog så at sige alt, også soflæsk.

Tyskerne betalte aldrig en krone

Som vi skal se senere, var dansk presses holdninger til vor store nabo forbundet med tyske annoncepenge, og igen blev den gode danskers holdninger til moral afsløret, idet dansk landbrug helt frem til kapitulationen var tyskvenligt, ”nazificeret”, på grund af, at mønterne raslede ned i dansk landbrugs lommer som ingensinde før.

Karakteristisk er, at modviljen i dele af landbrugs- og arbejderekredse mod modstandskampen under besættelsen skyldtes, at denne f. eks. ved sabotager betød mindre indtjening og for nogen arbejdsløshed og dermed „tvangsarbejde“ her eller i Tyskland.

Ganske småt begyndte seksualoplysning at trænge ind i danskerens hverdag, men børnerigeligheden var dog stadig fremherskende. I slutningen af trediverne var prævention også nået til arbejderhjemmene, så børnetallet alene i dette årti dalede fra 6 – 8 børn pr. familie til det ønskede antal, nemlig to.

Imidlertid var det stadig en skam for den enlige mor at få et barn uden for ægteskab. Nøden trykkede i mange hjem, derfor var den belastning, et uønsket barn mere medførte, årsag til mange desperate svangerskabsafbrydelser, ulovlige, og i langt de fleste tilfælde udført af uhumske kvaksalvere.

Det medførte fysiske og psykiske lidelser for de stakkels kvinder. Moralsk fordømmelse og retssager mod læger, der i den bedste mening havde forsøgt på kvalificeret vis at hjælpe en ulykkelig kvinde, hørte til på småborgerskabets dagsorden.

Flere politiske partier indførte uniformer for medlemmerne i ungdomsafdelingerne. K.U. – Konservativ Ungdom havde en grøn skjorte, skrårem, spidsbukser og langskaftede støvler.

Ikke kun udadtil mindede de om nazisterne, men også i deres meningstilkendegivelser. Eneste forskel, jeg dengang kunne se, var, at flere nazister bar skråremme end KU.erne.

Kommunisterne dannede arbejderværn, og DSUs unge bar blå skjorter og et rødt tørklæde. Selv var jeg medlem af den socialdemokratiske børneorganisation D.U.I. – De Unges Idræt, også de af os, der havde råd til det, bar den blå skjorte og det røde tørklæde.

Under en valgkamp drog vi syngende og skrålende rundt i gaderne: „Stauning eller Kaos – Stauning igen“.

Landsfader, socialdemokratisk statsminister – Thorvald Stauning; samlingspunkt for arbejderne igenem 1930. erne.

Var han at finde i Hitlers beundrerskare?

Men man skulle ikke sove i timen, da man meget let kunne redde sig en gang tørre tæsk, hvis man rendte ind i „politiske“ modstandere, også i 10 – 12 års alderen.

De unge optrådte mere organiseret, inspireret af strømningerne sydfra. På lastbiler kørte de rundt og mødtes gerne på Amager Strand, hvor de i fred og ro for ordensmagten af et godt hjerte kunne tæve løs på hinanden.

Karakteristisk for tiden var overbevisningen om, at problemer bedst blev løst med vold, man var konfliktsøgende og uddeling af øretæver var hverdagskost.

Udviklingen i Tyskland har givetvis haft en afsmittende virkning. Men hvordan skulle menigmand få eller have fredelige opfattelser, al den stund de nationale ledere vurderede, at ret og magt lå hos den, der havde den største kanon.

Opdragelsesmetoder blev diskuteret på livet løs mellem de voksne, nogen gik ind for den frie opdragelse, hvilket vi børn oversatte til, at man som barn frit kunne gøre hvad som helst, hvor som helst uden at få andet end en mild skideballe.

Modstanderne (reaktionære – konservative) gik ind for disciplin og konsekvens, det fik vi børn til, at øretæver blev uddelt i rigelige mængder for bagateller.

I skolen kom det militaristiske look frem i gymnastiktimerne, selv i den værste vinterkulde marcherede vi rundt med nogen overkrop og skulle klaske de bare fødder i det iskolde gulv på kommando.

I skolegården stod vi på snorlige rækker og skulle på kommandoen: „Alle ret“ hamre træskoene sammen i et eneste brag.

Mange gled med strømmen, de fleste kunne ikke overskue konsekvenserne. Den nazistiske propaganda var, som den tyske propagandaminister Goebbels senere udtrykte det, udført så klogt og virtuost, at de, den var møntet på, ikke lagde mærke til den.

Måske en undskyldning, men de nazistiske glimmerparader og brøl sydfra listede sig ind i de flestes hverdag på en eller anden måde.

1932 Arbejdsløshed betød en anden far

En noget hængeøret far dukker op, hvad er galt? „Jeg er blevet fyret. Men jeg skal nok finde noget andet.“ En avis var dyr. Kl. 11 om aftenen startede far på cykel til Pilestræde, hvor Berlingske Tidende havde en vægavis, hvor næste dags avis blev hængt op ved midnatstid.

Man måtte mase sig ind mellem alle de andre arbejdsløse for at kunne læse annoncerne. Hvis man troede på, at der var job, måtte man videre, ofte helt ud i den anden ende af byen; man måtte skynde sig for at komme først i køen.

Helt udkørt dukkede han op hen ad formiddagen, tavs, ikke til at slå et ord ud af. Op på sofaen. Når mor pressede ham, løftede han lidt af sløret for de ydmygelser, han havde været igennem.

Et sted havde formanden gået rundt og følt på arbejdernes muskler og var kommet med nogle meget grove, hånlige bemærkninger til de svageligere eksemplarer af menneskeracen.

Far sagde: „*Jeg vidste, jeg havde set ham før; pludselig kunne jeg huske ham fra en fascistdemonstration, hvor han stod og skreg i fuld uniform med lange støvler og skrårem.*“

Nogle unge arbejdere holdt møder hos os. En aften hørte jeg dem drøfte netop sådan en „svinehund“, og hvad man burde gøre ved ham.

Far blev belært om, at formanden ikke var fascist, næh, han var KU.er, medlem af konservativ ungdom, men var det egentlig ikke det samme fedt?

I Det Konservative Folkeparti gik Christmas Møller imod uniformeringen af K.U. Han blev en af fortalernerne, da man senere ved lov indførte uniformsforbud.

Var konservativ ungdom og hitlerjugend det samme fedt?

Støberiarbejder

Fatter skulle banke glødeskaller af jern, det var et beskidt arbejde; mor sendte mig over på støberiet med hans madpakke. Langt om længe fandt jeg ham i en hal fyldt med støv og røg; Da jeg rakte ham madpakken, ville han give mig et kæl, men jeg trak mig hastigt tilbage, for han var så utrolig snavset.

„Ja; sagde han blot: ”Dette er ikke for mennesker.“

En aften har han taget violinen frem, noget vi alle hyggede os ved, bare han ikke øvede skalaer og den slags. Han begyndte at spille nogle melodier, som næsten altid lige så sikkert som amen i kirken betød, at mine forældre ville kissemissie; derfor redte mor op til mig på sofaen, vi børn var ikke i tvivl, resten af aftenen var deres. Men denne aften var anderledes, han var forknytt, han var ked af det:

„Se på mine hænder – Else, de bliver mere og mere ødelagte, jeg har bedt om at få arbejdshandsker, men han griner bare ad mig.

Skal det her fortsætte, kan jeg ikke gå ud at spille til baller. Formanden er et svin, han råber og skriger ad os, han prøver på alle mulige måder at provokere; er der nogen, som bare kigger på ham, bliver de fyret lige på stedet.“

„Ved du hvad, Vølker, jeg synes, du skal holde op, du skal se, det går nok alligevel.

Aage har fået nogle venner, som giver ham alle de grønsager og kartofler, vi har brug for, og han har også fundet et sted, hvor han kan hente lidt koks.“

Det med vennerne var nu ikke den hele og fulde sandhed. Vi børn lærte også, at det vigtigste var at holde kæft.

Brug øjnene og lad være med at spørge.

Koks blev brugt i lejekasernerne. Centralvarme kom først i nybyggeri fra midten af 1930. erne.

Under krigen blev koksene opbevaret på lofterne for at hindre tyveri, ingen tænkte på brandfaren. Det var et beskidt, tungt arbejde at bakse koksene op på femte sal ad en snoet køkkentrappe

Bliver du nappet af de voksne, skal du se ynkelig ud; tud lidt, tør snot ud i hele hovedet og sig, du troede ikke, du vidste ikke, så lader de dig rende.

Vi var fire knægte, der på torvedagene, hvor amagerbønderne var kørt ind på Grønttorvet, kørte ud på Amagerland og ganske simpelthen stjal, hvad vi skulle bruge. Kartofflerne var vi frække nok til at tage direkte fra deres kuler.

Gik den ikke, passede vi dem op, når de kom kørende med deres hestevogne. En kørte op og snakkede under venskabs maske med kusken, mens et par knægte kravlede op bagfra og hev ned, hvad man kunne få fat i.

Engang imellem blev det en noget sammensat affære, engang imellem vankede der et rap fra kørepisken. Koksene fik vi ved gasværket, vi gik rundt om vognene og samlede simpelthen op, hvad der var spildt. En af mændene kunne jeg godt lide, han kunne smile ud af øjenkrogene og vips, lå der masser af koks.

Han var god til at spilde. Amagerbanen var et af vore bedste steder, godsvognene stod langs Kløvermarken.

Det gav os mulighed for at komme ind uden at blive set, og ikke mindst, vognene var spredt på så stort et areal, at det var svært at passe på dem; men også her var det mest kul og koks.

Jeg kunne på en tur have to små sække fyldt, en bag på cyklen og en på styret, det svarede til tre spande koks, vort forbrug på to – tre dage.

I havnen kom vi også, men her var det straks svært, for her var det organiseret, her var der voksne mænd og kun voksne, og de jog os unger væk, så de eneste steder, vi kunne samle, var der, hvor der ikke var ret meget.

Når kranen kom, kørte han så smart, at han spildte næsten lige ned i hovedet på dem, der samlede. Far fortalte:

„Han havde haft et job som havnearbejder, og da de lossede et skib med Bata sko, smadrede kranføreren nogle kasser, så alle havnearbejdere og deres familier i lang tid gik i Bata sko”.

Senere blev skoene pakket sådan, at alle venstre sko var i en kasse og alle højre i en anden, dermed var skoeventyret forbi, der skulle smadres for mange kasser til, at det så tilfældigt ud.

I nogen tid havde vi kredset rundt om disse fyre og havde lært deres navne.

Skibe fra nær og fjern anløb Københavns Havn hver dag, havnen summede af liv.

Derfor var vor geografiske viden ret stor.

Transportmidlerne var sammenflikkede sæbekassevogne, som også blev brugt til drabelige racerløb.

Bemærk lige pludderbukserne, det var ikke småting, man kunne gemme der. Alle knægtene lavede hul i lommerne, så forbudte varer nemt kunne skifte position, fra lomme til bukseben.

Janteloven for fuld hammer.

En dag siger jeg til Kisser: „*Prøv at gå ind og samle, du skal ikke se bange ud, men selvfølgelig være klar til spæne. Hvis de siger noget, siger du bare, at du samler for Poul, han er her nemlig ikke i dag*”.

Den virkede, og vi brugte den fidus, når de andre ikke fungerede.

Dækkene på fars cykel var efterhånden slidt op; at tage turen på gåben ud for at søge arbejde var uoverkommeligt. Turene på sofaen blev længere og længere. Hver anden dag gik man til kontrol. Man skulle stille i smedeforbundets arbejdsløshedskasse på Gl. Kongevej. Jeg spurgte fatter: „*Hvorfor skal du stille der?*“ „*Det er for, at de kan være sikker på, at man ikke er i arbejde.*“

Jeg forstod det ikke, det var jo kropumuligt at opdrive selv det mest lurvede, beskidte job. De arbejdsløse stod fire og fire i en ende-løs række og ventede i regn, sol eller isnende frost på, at det skulle blive deres tur til at blive stemplet, (kontrolleret).

I dag forstår jeg det. Det er en af mange systematiske måder at fjerne selvværd og selvtillid på fra en borger, der er så dum, at han er nød til at arbejde.

Fatter havde mistet lysten og troen på, at han var noget, at han kunne noget. Nederlaget var hans.

Han var dresseret. Jeg havde fået en ny far.

Isvinter betød sygdom

Under lejligheden var en fiskeforretning i en kældergennemgang. Vinden susede igennem, resultatet var, at vore stuegulve var som is. Sad vi i længere tid, trak vi fødderne op på stolen. Ofte tændte mor ikke op i kakkelovnen i dagtimerne, selv en rulle optændingsbrænde var dyr, der var kun råd til at fyre, når vi alle var hjemme.

Efterhånden som kulden sætter ind, forsvinder mine fiduser med hensyn til at skaffe koks, kun Amagerbanen virkede, men også her blev det sværere, overalt var der konkurrence, og jeg beder mor love mig, at når det bliver varmt igen, vil hun huske mig på at få kælderen fyldt i tide med koks.

Vi må lære af dyrene, gøre som musen, samle forråd, medens man kan, jeg var begyndt at interessere mig for naturen og læste en masse om dyr. Mor fik underlivsbetændelse, jeg var konstant snottet og havde ofte halsbetændelse. Når man ser i bakspejlet, er forklaringen simpel nok, vi var for dårligt klædt, og vitaminer vidste man ikke, hvad var. Frugt så vi aldrig, og når vinteren var værst, var det umuligt for mig at skaffe grønsager.

Oven over os boede snedkerens, en familie med 12 børn i 2 værelser. Jeg havde godt hørt allerede ved syv tiden, at det skramlede på trappen. Mor sagde ingenting, og jeg blev sendt i skole med de sædvanlige to rundtenommer med sukker på.

Skolemadpakken var enten suktermadder eller fedtemadder med salt. En tandbørste og instruktion i dens brug var en af mine konfirmationsgaver. Derfor sidder jeg med forlorne tænder i dag. Det sneede stadig, og på fortovet sad moderen med alle børnene pakket ind i dyner og tæpper.

Hele familien med 12 børn var smidt ud, huslejen var ikke betalt.

„Ved du, hvor I bliver sendt hen?“ spurgte jeg Flemming, min bedste legekammerat. *„Næh, jeg har hørt til en husvildebolig eller husvildebarakkerne.“* *„Okay, jeg må smutte, ellers kommer jeg for sent til det røde fængsel, (skolen). Du kigger herud, ikke?“*

Jeg har ikke set ham siden. I en sidegade ser jeg pludselig en kæmpe stor rotte galoppere langs husmuren med en mælkedreng med to flasker mælk i hænderne efter sig. Da han når op på siden af rotten, sparker han elegant ud med sin træsko. Tarme og maveindhold sprøjter ud og op ad den nykalkede væg. Synet var ækelt.

Med far på socialkontoret

Endnu engang blev far ydmyget, sagen var nemlig den, at jeg var vokset ud af mit forslidte tøj, og mor var for medtaget af søsters fødsel og sin lange sygdom til at rimpe laserne sammen.

Dertil kom, at man manglede babytøj og en seng til den nyankomne verdensborger. Med far i hånden gik vi til socialkontoret i Wildersgade på Christianshavn og stillede os op i en meget lang kø.

Meget har jeg glempt, men denne oplevelse står stadig lysende klart, som var det i går. Hvorfor ved jeg stadig ikke.

Endelig blev det vor tur. En spinkel herre i pænt jakketøj og med et nydeligt slips spurgte: „Og hvad vil så De?“

Far forklarede: „Vi mangler tøj, en seng og en barnevogn.“ Nedladende fik han besked på, at det kunne der overhovedet ikke være tale om, der var andre, der trængte mere.

Hvad denne penneslikker vidste om det, og hvorfra han havde sine oplysninger, sagde han ikke. Endnu kan jeg fornemme fars følelser, han knugede min hånd uden at sanse, hvor hårdt han klemte. Han var såret, ydmyget, jeg mærkede, hvorledes han kæmpede for at beherske sit raseri. Stammende sagde han:

„Jeg beder ikke om noget til min kone, jeg beder heller ikke om noget til mig selv, det eneste jeg beder om, er det nødvendige til vore børn.“ Lillesøster fik en seng, om jeg fik tøj, husker jeg ikke.

En seng til et barn, som skulle være Danmarks fremtid

Sygekasselægen; hurtigkarl

En forårsdag er jeg som straf lagt i seng, min søster lå i en anden seng, jamrede og peb. Mor var tindrende gal, når hun var inde for at tørre søsters feberhede pande og give hende lidt væske, fik jeg nogle absolut dræbende blikke.

Pludselig rives hoveddøren op og ind stormer en stor, i mine øjne en lidt latterlig mand med cykelspænder. Han rækker mor lægetasken, og i samme bevægelse står han i køkkenet og vasker hænder.

Mor rækker ham ærbødigt husets bedste håndklæde og en ske. I samme sekund kaster han sig over mig, og råber:

”Sig, ÅÅHHÅÅÅHHH.”

Han stikker skeen så dybt ned i halsen, at jeg var ved at brække mig. „Det er ikke ham. Den laban fejler ikke noget, udover at han altid laver ballade,“ udbryder mor.

Lægen kunne ikke sige noget som helst om, hvad søster fejlede, og var ude af døren, inden fanden kunne få sko på.

Natlægen kommer

Ud på natten turde mine forældre ikke vente længere, der måtte gøres noget. I mørket kunne jeg høre dem hviskende drøfte, om de skulle køre ungen på hospitalet i barnevognen, det kostede ikke noget; men at tilkalde en natlæge var vist frygteligt dyrt.

Natlægen kom, det var en noget anden oplevelse, stille og roligt undersøgte han barnet, medens han samtidig udspurgte mor om alskens ting, feber osv. Han konstaterede en mellemørebetændelse og ordinerede varme omslag, gav sig tid til at hjælpe mor med de første omslag og sagde:

„Jeg kommer igen om et par timer.“ „Det har vi ikke råd til.“

„Det koster ikke noget. Jeg gør det på denne måde, for det er bedst, hvis vi kan undgå at punktere hendes ører.“

Lægen var en ung, russisk jøde, han blev hele familiens læge også vor, efter at jeg var blevet gift; lige indtil vi flyttede på landet i 1960.

Under jødeforfølgelserne havde han og hans familie gemt sig for tyskerne, men far fandt dem alligevel og hjalp dem til Sverige fra Syrefabrikens bro i Kastrup. Det var kommunistpartiets særlige rute, der gik der. Lægen var meget taknemmelig overfor hele min familie og prøvede at gøre gengæld; selv mange år efter krigen kom han næsten øjeblikkeligt, når vi ringede.

Feriedreng på et værtshus

Arbejdsløsheden raser, far, som også var musiker, får job på Casanova, et fornemt hotel med stor restaurant i Svendborg. Efter nogen tid skriver han til mor, at hvis jeg har lyst, kan jeg komme derover og bo hos ham.

På skolen havde en lærer Østrup startet og organiseret københavnerbørns ferieophold på landet. Dengang havde det utrolig betydning. Mange bybørn var underernærede, tuberkulosen hærgede i mange hjem; selv i de gode somre gik mange børn grå og blege rundt i det indre København.

Fattigdom lugter, men den kan også ses med det blotte øje. Hver sommer kunne man søge om en feriebillet, dvs. gratis ud og hjemrejse med et specielt ferietog. Jeg tror, at det overhovedet var første gang, jeg kørte med tog. Fint, jeg drager af, 7 eller 8 år gammel med seddel om halsen. Far havde et enkeltværelse med en seng, men den var rigelig bred til, at vi begge kunne være der. Han havde fri i dagtimerne, og dem brugte han så på mig. Vi kørte rundt i den pragtfulde omegn og brugte mange timer ved vandet.

Arbejderbørns ferierejse varede

fra fem morgen til fire eftermiddag. Distance 150 km.

Klokken fire eller fem morgen afgik toget fra Københavns Bane-gård fyldt med glade og forventningsfulde børn.

Når vi blev sendt af sted så tidligt om morgenen, skyldtes det, at vi ikke måtte sinke den øvrige togtrafik. Ofte holdt vi, ligesom godstogene (bumletogene) i timer på et sidespor, og ved færgerne måtte vi selv slæbe vort habengut om bord. Men alle hjalp hinanden.

Efter nogle få timer var man hæs som en ravn og sort som en kullemper, togene var kulfyrede damptog.

Snart lignede vi negre. Hujende hilste vi på alt og alle. Sod og røg fra lokomotivet stod ind gennem vinduerne.

Toget blev kaldt bumletog og vognene for rystevogne. En hel dag på træbænke krævede sit.

Boldspil i gården er forbudt

Leg i gården forbudt – fattigdom lugter

Jeg ligger i sengen, syg med meget høj feber, sandsynligvis halsbetændelse. Det banker på køkkendøren.

Højt. Tydeligt – en mand med magt. Mor lukker op.

Udenfor står værten, overbetjenten i fuld ornat, fuld politiuniform, i al sin magt og væld. Han buldrer løs:

”Ved De hvad, fru Johansen? Nu har Deres forvorpne laban igen smadret en rude. Det er lige meget, hvornår man kigger ned i gården, så spiller knægten fodbold.”

„Igen? Mon ikke De var kommet rendende meget før, hvis han havde slået en rude ind? Hvor skal de ellers spille?“ spurgte mor.

„De kommer til at betale den rude, og den er dyr.“ „

Hvornår er ruden smadret?“

„Det er næsten lige sket.“ „Ved De, hvad De er?“

„Næh.“ „Kom lige med mig og kig.“

Han gik med ind, og ved synet af mine feberglinsende øjne blev selv det store kvaj klar over, at han havde dummet sig.

Men hævnens var sød, hans tilbagetog blev ynkeligt, han krøb, medens mors opsparede had og bitterhed haglede ned over ham.

„Tror De virkelig, fordi De ejer sådan en sølle rønne, hvor De lejer ud til ågerpriser og underbetaler mit arbejde, at så kan De bare forfølge ærlige folk og deres børn. Deres løgne og ondskabsfuldheder kan De gå i kirke med, som den skinhellige hykler De er.“

Det skramlede en del i køkkenet, pottes og pander blev hevet og banket på plads, barometeret stod på storm.

Nogen tid efter kom en engleblid mor dog ind og nødte mig med dejlig varm chokolade. Sammen nød vi sejrens triumf.

„Der fik jeg skovlen under den modbydelige lort,“ sagde mor.

Far kom hjem og fik hele historien i detaljer, og det blev den absolut ikke dårligere af.

Vort forhold til de voksne illustreres ganske godt her. Voksne var individer, der fulgte os.

Børns krig mod autoriteter? Opdragelsesanstalter, åndsvageanstalter var en konstant trussel, men i mange hjem en lettelse, når en unge blev fjernet, dermed var der en mund mindre at mætte.

Vore lege

Vejret, årstiderne, kønsrollemønstre og en slunken pengepung satte sit præg på og dikterede legene.

Kun få lege var fælles for både piger og drenge, det var lege som skjul og tagfat; en fangeleg, som vi kender den i dag. Pigerne hinkede, de små uøvede med en hoppestav som hjælp.

Sjippetovene brugtes stort set som i dag, blot blev vi små knægte kidnappede til at stå og svinge, blev det for kedeligt for os, eller tøserne blev for overmodige, saboterede vi ved at skifte tempoet, så de næsten faldt i tovet.

Pigerne havde en mængde sanglege, Pigerne gik i ring eller dannede kæder. Nogle af sangene husker jeg lidt af, f.eks.:

Der kom en mand fra det røde hav.

Ej sikke lej, sikke latus.

Hvad vil den mand fra det røde hav?

Ej sikke lej, sikke latus

Han vil fri til din yngste datter

ej sikke lej, sikke latus

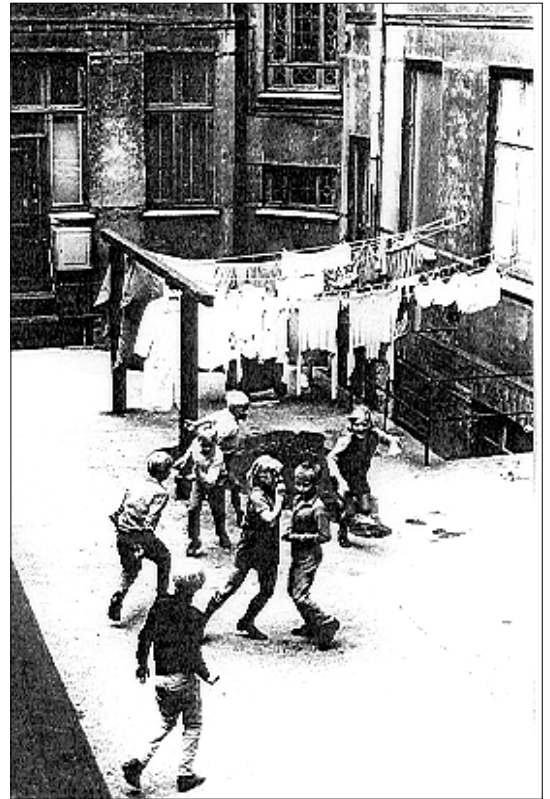
Baggårdsbørn var let kendelige.

*Huden var grå også midt på sommeren.
Nogle var magre gespenster, andre flom-
mefede.*

Et spørgsmål om den rigtige kost.

Fattigdom lugter.

*Men trods forbud levede vi på en sundere
og bedre måde end børn i vore dage.
Computerspil og tegnefilm i tv giver ikke
megen motion.*

En anden sang var:

Tag den ring og lad den vandre
fra den ene til de andre.
ingen er skjult under bølgerne blå.
Sig mig engang: Hvem tænker du på?

Alle sangene drejede sig om den ædle frier, åbenbart var kærlighed og giftermål det eneste, pigerne drømte om. Ellers legede de med nipsenåle, mest tror jeg, de bare byttede indbyrdes.

En fællesleg var to mand frem for en enke.

For os drenge var det, når solen sidst i april kom på himlen, om at komme i de korte bukser og i vandet så hurtigt som overhovedet muligt, man måtte vise, at man ikke stak op for bollemælk, man var jo en rask dreng.

Første maj var som regel første badedag og et mere end koldt gys, vandet var sjældent mere end 8 – 10 grader.

Når en eller anden dum kone kom og sagde til en af os knægte, der havde slået sig helt ad helvede til, så vandet sprøjtede ud af øjnene:

„En rask dreng græder da ikke.“

Ja så kunne jeg godt ønske, at jeg havde mod og mandshjerte til at sparke hende et vist sted.

De voksnes kønsrollemønstre gik igen hos os.

Vi spillede med kugler, og der var flere variationer; man kunne spille mod hinanden, her gjaldt det om at ramme modspillernes kugler, eller man kunne stable en pyramide af kugler op. De, der ramte fik alle pyramidens kugler. En skotøjsæske med huller i blev også brugt; over hvert hul skrev man så antallet af kugler, som man ville give som præmie, hvis de kunne få en kugle gennem hullet.

Et yndet trick var at sprede fint sand foran pyramiden eller hullerne. Lige eller ulige gav os børn en sikker fornemmelse af talsystemets mysterier.

Tidens ånd, de nazistiske raceteorier havde også sneget sig ind i vor verden, for når der blev snydt, hed det ikke længere:

”Du snyder“, men, „du jøder – jødesmovs.“

Hvad en jøde var, vidste vi ikke.

Tære var også yndet, i det tidlige forår sad man på den kolde asfalt med fem slebne terninger i marmor, hvis man var ved muffen, ellers var det bare fem små sten. Her var mange spilvarianter, sandsynligvis op til 15 forskellige.

Land var en yndet sport på de lunere årstider. Man ridsede en firkant op på jorden med en kniv. Derefter gjaldt det om at kaste kniven, så den stod fast, væltede den, havde man tabt sin tur. Knivsbladets retning bestemte derefter, hvor stort et stykke land, man havde erobret.

Når man ikke længere kunne stå på et ben i sit eget land, havde man tabt. Karakteristisk var, at alt vort legetøj var hjemmegjort. Trillebånd var som regel et gammelt cykelhjul.

Købte vi noget, var det som oftest på kludebiksen, den tids markandiser, loppetorv eller genbrugsbutik om man vil.

Vi klunsede meget, samlede gammelt jern og metal.

Husker jeg rigtigt, fik vi 7 øre for et kilo jern. Kastanjer blev om efteråret bearbejdet til fabeldyr med afbrændte tændstikker.

Fantasiens manglede ikke. Om vinteren sparede man sammen til et par skøjter, 2 kr. var prisen på kludebiksen. (Den tids genbrugsbutikker.) Skøjterne kaldte vi for hælebrækkere, kun få af os havde læderstøvler, derfor vrikkede fattigrøvene over isen i gummistøver eller sko, der for det meste mistede hælene. For at stive anklerne af bandt vi diskret bind om indenfor strømperne.

Snehuler blev bygget, men da vi var durkdrevne, skete der ingen ulykker. Ved aftenstide, når det var blevet mørkt, og viceværten ikke kunne se det, dyngede vi hulen til med vand, sådan at taget blev til et tykt lag is. Det havde også den fordel, at viceværten ikke kunne ødelægge den, medens vi var i skole.

Aftenerne gik med at lege tampen brænder, spille Dam, Ludo o.l.

Hakkeorden – slagsmål i skolegården

I næsten hvert eneste frikvarter var der slagsmål, næsten altid mellem de store drenge, det gik aldrig op for mig hvorfor. Men der blev heppet, råbt, hånet; blodet flød.

Lærerne var ikke særlig ivrige efter at gribe ind, ventede ofte på, at problemerne løste sig selv. Vi små knægte blev tvunget til at gøre tjenester for de store, lystrede man ikke, vankede der. Parolen var at kunne lege uden at gøre sig bemærket. Vi fik en ny dreng i klassen, Arvid, han var åh så pæn i tøjet, og så var han svensker. Han skulle placeres i klassens hakkeorden, men slap for tiltale og de mange slagsmål hos os, for han spillede rigtig godt fodbold, og så havde han rigtige fodboldstøvler.

Men de andre knægte sloges med ham i hvert eneste frikvarter, og til sidst var han så gennemtævet, og hans tøj så ødelagt, at vi lagde råd op. Hvad kunne vi gøre? Egentlig var det ret simpelt. Vi gemte ham inde på skolen, han kom slet ikke ned i skolegården i en uge, og så spredte vi alle mulige rygter.

Hans familie led af smitsomme sygdomme; blev man smittet, var en langsom død lige så sikker som amen i kirken.

Han var af en meget rig officersfamilie, og en af lærerne kom hjemme hos dem. Familien havde bedt om en liste med navne på de drenge, der havde overfaldet Arvid; de ville blive straffet, blandt andet ville de blive flyttet til en anden skole.

Men bedst virkede det, når vi efter skoletid passede de værste rødder op, fik trukket dem ind i en port eller opgang og gav dem en læsterlig omgang tæsk med løftet om, at dette var kun en forsmag på det, der var værre.

Når vi sloges med disse store drenge, gjaldt de almindelige regler for slagsmål ikke, vi var jo skræmte, så når vi gik til dem, var vi måske i første omgang kun to – tre stykker, der røg på ham og klamrede os fast, så han ikke kunne slå eller sparke.

Alle kneb gjaldt, vi bed, vi rev i håret, vi stak i øjnene og de, der strømmede til, sparkede, hvor de kunne komme til. Det var meget brugt og helt i orden at losse med fuldt drøn i nosserne. Det var ondt, men stod vi ikke sammen og vandt hver gang, betød det, at de store ville mishandle os år fremover.

Så derfor, når ofret var mørt og bad om nåde, måtte han sværge ved Amager Fælled, at han ville holde kæft, og at han ville lade os være i fred. Hvis ikke, så ville vi lade Arvid smitte ham, og vi ville banke nosserne op mellem ørerne på ham

Vi var jo nogle små lorte i deres øjne, så derfor var de af hensyn til deres omdømme som nogle allerhelvedes karle nødt til at holde kæft med, at sådan nogle små snotnæser havde banket dem.

Arvid fik fred.

På æbleskud

Hver årstid havde sine lege, beskæftigelser om man vil. Ikke af nød, men udelukkende for sportens skyld, drog vi ud i villakvarterer, stillede cyklen i hækken og kravlede op. Æbler og pærer blev stoppet ind under blusen og så af sted til en hule, hvor man gumlede tyvekosterne i sig. Som regel var æblerne så sure, at de var svære at få ned. En gang imellem lavede vi bål og ristede æblerne, jeg tror, det mest var for hyggens skyld. Men forbuden frugt smager jo bedst.

Klokken fire lukkede gasværket, en halv time senere var der ikke et øje, men verdens bedste pærer. Det var vores. Vi undersøgte stedet og planlagde togtet, det vil blive nødvendigt med små tøjsække med alle de pærer, og de måtte jo heller ikke blive stødt. Det ville ikke være noget problem at komme ind, selv om plankeværket var kæmpehøjt, det var bare at kravle op på cyklerne, som vi plejede, men når vi skulle ud, var der kun et træ, der stod så tæt på, at man kunne svinge sig over på plankeværket.

Vi planker den og sidder snart jævnt fordelt i træerne, her er dejligt fredeligt, vi hyggespiser lidt i aftensolen og gir os rigtig god tid.

Pludselig dukker en stor, modbydelig, bidsk schæferhund op. Køteren springer gøende og snerrende rundt og blotter alle tænderne.

Vi klamrer os fast, falder man ned til løven, er man færdig. Spørgsmålene svirrer rundt mellem os, er der ingen med den?

Løber uhyret bare rundt og passer på hele natten? Kan vi risikere at skulle sidde i træerne, til det bliver morgen? Da den første panik har lagt sig, prøver vi at finde på løsninger.

Kan vi nå fra et af pæretræerne over til plankeværket?

Nej, den går ikke. Hvis nu ham, der er tættest på at komme over, gør sig klar til at spæne, samtidig med, at de andre prøver at kravle lidt ned og tirre bæstet? God idé.

Lille Aage var tættest på. Som aftalt springer jeg ned og spæner for mit sølle liv. Men den er Satans hurtig, i sidste sekund springer jeg op i et træ, hører gebisset klaske sammen og mærker bæstets ånde på mit bare lår.

Forknytte var vi ikke, vi prøvede igen, men resultatet blev bare, at afstandene mellem os blev endnu mindre, så det blev endnu lettere for køteren at indhente os.

Vi gav op. Der var ikke noget piberi. Vi vidste af bitter erfaring, at det hjalp ikke. En mand dukker op, sindigt, rygende sin pibe.

„Hvad laver I her? Kom ned med jer.“

Vi skæver til hinanden, starter tudekoncerten og hyler jamrende ud:

„Vi vidste ikke, at det var Deres pærer, vi troede, det var kommunens, havde vi vidst, det var Deres, havde vi aldrig kunnet finde på det.“ Vi fortsatte tuderiet, hjerteskræende.

„Kom nu ned, når jeg siger det.“

„Jamen, vi tør ikke, den bider os.“

„Nej; den gør ikke.“

„Jo den gør, den er helt vild. Vil De ikke nok binde den?“

„Okay, så holder jeg den, men jeg binder den ikke.“

Dum var han ikke. Jeg havde håbet på, at han havde bundet den, det kunne måske være en chance.

Vi kravlede ned, vi havde ikke en chance for at smutte. Han førte os ind i et skur, og der går det pludselig op for mig, at den modbydelige børnehader havde kunnet følge hele skuespillet herfra.

„Nåh, hvad skal man så stille op med sådan en samling tyveknægte?“

Han går mod telefonen og siger:

„Det er nok bedst at ringe efter politiet.“

Det var dog det værste, så hellere ende som hundefoder. Vi satte i med en hylen så høj, så hvis han fik forbindelse, ville de ikke kunne høre andet end vor hylen og tro, at nogle børn var ved at blive myrdet.

„Har I nogen forslag?“

Vi tudede trøstigt videre. Han var et rigtigt røvhul. En foreslog, at vi kunne komme og samle papir en dag.

„Næh,“ sagde han, „jeg må hellere få jeres navne og adresser og følge jer hjem og fortælle jeres forældre, hvad det er for skarnsunger, de har.“

Når han truede med at ville følge os hjem, var det for at få os til at opgive vore rigtige navne og adresser. Han havde prøvet det før.

„Hvad med at samle papir og flasker?“ „I to dage?“

„Jeg kunne jo også gå over på jeres skole og fortælle om jer.“

Det var slet ikke smart, for det ville betyde, at skolen ville tage fat i vore forældre.

„Jamen, har De slet ikke et eller andet, vi kan gøre for Dem?“

„Næh, nu har jeg det,“ sagde han og grinede.

„Se her, I kan drikke et glas amerikansk olie; så snakker vi ikke mere om det.“

Det var i orden. Han hældte gavmildt op i et stort ølglas; vi masede ikke på for at komme til, det er meget at få ned; en af de første måtte ud at brække sig to gange, hver gang fulgte køteren ham. Ind igen og fortsætte. Vi kom da ud af det, men næste dag var slem, det blev en ustandseligt renden på lokum; man spurgte to – tre gange i timen, *”Hr. lærer, hr. lærer, må jeg gå i gården?“*

Man gav sig end ikke tid til at vente på svar, men styrtede bare af sted for ikke at stå med bæ i bukserne. Slemme skideballe faldt i dagens løb; lærerne mente, vi lavede et nyt nummer.

Arbejdernes forsvar mod boligspekulation

Omkring 1935 er jeg med far ude at se på ny lejlighed; boligsituationen var totalt ændret, der stod masser af tomme lejligheder, som simpelt hen ikke kunne lejes ud. Fatter snakker med manden, der bor helt oppe på fjerde sal, konen er syg og de er tvungne til at flytte. Manden piver meget, de har ingen penge og skulle meget gerne have deres andel på 500 kr. hjem igen.

Far må fortælle, at han først lige er kommet i arbejde, de skylder Gud og hvermand, selvfølgelig er det rimeligt med 500 kr., og det ville han da også gerne betale, men hvor skal han grave dem op?

Man får tårer i øjnene af at høre på de to jammerkommoder, men far slap med 250 kr., og vi flytter. Jeg fik en praktisk undervisning for livet om det at handle.

Den enes død, den andens brød.

Ejendommen var bygget i 1924, og disse kæmpestore lejekaserner står stadig overalt på Amagerbro, Østerbro, Nørrebro og Vesterbro. Som regel bygget i en lukket firkant, hvilket betød, at man ud til gaden havde udsigt til en mur og kun om sommeren, når solen stod lodret, kunne ane solen.

Gården, børnenes eneste legeplads var en mørk, skummel skakt, hvor lys var en mangelvare. Det var ikke min kop te, men hvem spurgte et barn? Hele familien var på benene i længere tid, dette var en kæmpeopgave.

Onkel Charles dukker igen op med hvidtekoste, spande og tapetklister. Mostre og tanter skrubber og skurer. Vi flytter. Trækvognen er nu firehjulet, der er væsentligt mere at flytte. Alt går som en røg, også selv om der skal slæbes helt op på fjerde. Der bliver også tid til at hente koks, 35 hl., hvad siger I?

Her er ingen smalle steder. Mit værelse er ikke gjort i stand, men det er rent, min seng bliver stillet ind, og så er den potte ude. Værelset er koldt, der er kun det bare gulv.

På rekognoscering

Drengene i ejendommen forsøgte på forskellig vis at få kontakt med mig, men jeg ved ikke hvorfor, jeg kunne ikke lide dem. En dag trækker jeg min cykel ud gennem porten, her står tre – fire rødder, og den største spiller op.

Gunnar hed han, to til tre år ældre og mindst et hoved højere. Jeg fortsætter, får mig placeret, så jeg har ryggen mod muren.

Jeg ved, hvad der venter, der er røvfuld i luften. Han slår ud efter mig, siger mange, mindre pæne ting og prøver igen at stikke mig en på tuden. Hvad, der går af mig, ved jeg ikke den dag i dag, men bange var jeg i hvert fald, og pludselig lader jeg cyklen falde over mod ham, han griber den pr. refleks og bang, hamrer jeg, med alt hvad jeg har i mig, en knytnæve lige midt i synet på ham.

Han udstødte et vræl, jeg greb min cykel, og væk var jeg. Jeg blev ikke optaget i inderkredsen, jeg regnede hele tiden med, at de ville foretage hævnakter, smadre cyklen eller overfalde mig.

Derfor undersøgte jeg alle ejendommens flugtmuligheder, og det var ikke få. Under besættelsen fik jeg i alt for høj grad brug for disse flugtveje.